

tong *vieira*, és normal en fr. i en català. Això deixa certament un escrúpol, vista la documentació bastant antiga i densa en oc. ant. i cast. medieval; però com que d'altra banda una *ī* originària topària amb les formes italianes, un escrúpol fonètic hi serà sempre; per tant em decidia a admetre-ho, i a desestimar l'escrúpol, pensant en la força gran del francès medieval en terminologia bèlica, que havia d'afavorir una variant afrancesada en cast.-port., i fins entre els occitans, on hi conflua el prestigi dels fets d'armes de llurs germans i aliats catalans.

Si JHubschmid hi estigué en desacord (*RPhilCal.* xv, 250, n. 20) no sorprèn gaire: perquè el seu pare JUHubschmid havia escrit sobre l'origen gàllic de mots d'aquesta família (*VRom.* iv, 220), i són ben sabuts els prejudicis cèltics que sempre han patit pare i fill. En aquest cas reconec que no els manquen raons de pensar en el gal, almenys si admetem el concepte ampli i nebulós que en tenen (com l'havíem tingut tots) sense distingir-lo dels parlars indoeuropeus pròxims en el món pre-romà.

Car el mot que va donar el ll. VERU està representat en diverses llengües indoeuropees: no sols per l'ombra *berus*, *berua*, i el gòt. *quairu* «Pfahl, Stachel», sinó per formes de les llengües cèltiques insulars que concorden a fer-lo atribuir al cèltic comú, irl. ant. *bir*, ky., còrn. i bretó *ber* 'veru', i amb afins de forma més allunyada en irani, grec, balto-eslau i germànic occidental. Ens preguntem, doncs, si no hi hauria des dels orígens romànics, una doble base *vīr*/*ver-* pertanyent a diferents dialectes cèltics o sorotàptics, i agermanada amb el ll. VERU, però no filial: contribuiria a suggerir-nos-ho el cas del verb romànic VIRAR, on l'etimologia cèltica és clara i fins indiscutible, i en el qual concorregueren dues variants *vīr*/*vēr-* pertanyents a distints dialectes cèltics.

De tota manera ací la cosa no és gaire comparable a aquesta ni seria tan simple: primerament en VIRAR hi havia diftong indoeuropeu originari *ueīr-* mentre que la de *veru*, amb l'irl. *bir* és una arrel amb *e* sense diftong. D'altra banda aquí tenim *gv-* indoeuropeu, i per tant *v-* i no pas *v-* en cèltic. Les incògnites sorotàptiques deixarien certament una porta oberta per insistir-hi. D'altra banda hem de tenir en compte certs mots semblants, més o menys diferents de forma i de sign., però almenys parònims. Amb aquella variant *ghiera*, del nostre mot, en it., forma duplicat un altre *ghiera* «*cerchietto di metallo per bastoni o altro*» (ja en dues fonts de mj. S. xv, Burchiello i uns estatuts de Pistoia) (i *ghera* princ. S. xvii, veg. Prati) que hom sol fer venir d'un mot VIRIA 'braçalet', documentat en llatí, tenint en compte que hi ha *v(i)era* «anella matrimonial» i «*ghiera*» en parlars venecians dels Alps i de la plana; la *gh-* és un entrebanc (potser eliminable per la paronímia amb *viera*/*ghiera* 'sageta'); d'altra banda el mot VIRIA no era pròpiament llatí sinó «celtibèric», segons Plini; i confirmat per *Viriatu*s, nom del vell capitost lusità, i nom o sobrenom d'altr.

Aquí sí que s'ha trobat en cèltic la base *ueīr-* que

respondria a les condicions que hem examinat: car realment corresponen a aquesta base protocèltica el ky. *gwyr* «*recurvus, limus*», *gwyro* «*curvare*», bretó *guar* «*courbe*», irl. ant. *fiar* 'guerxat' dels quals, després de Thurneysen, *Keltorum.*, 82-83, de gran competència, he tractat, amb altres, no sense, com JUHubschmid (*l. c.*) i Dottin (*La Langue Gauloise*, s. v.): aquest amb algun detall que s'ha de descartar.¹

Ara bé aquí topem sobretot amb la manca de concordància semàntica: la idea de 'corbat, tort' no lliga amb la de 'sageta'. Cert que hi ha força semblança fonètica, i en aquestes condicions la divergència de significat no és tal que obligui a separar-ho definitivament.

En conclusió. Ens guardarem de retirar l'etimologia ll. vg. VĒRIA no sols perquè és qüestió de principi que s'han de preferir les etimologies llatines a les pre-romanes, sempre que siguin ben sostenibles i no topin amb objeccions insuperables. Aquí les complicacions, punts indecisos i obscuritats, no absents de l'explicació llatina, són encara molt més grans pel costat pre-romà; o almenys obligarien a deixar-hi pendents diversos punts de greu incògnita. M'inclinaria a creure que de la banda pre-romana hi ha quelcom de cert; però només en el sentit que les dissidències fonètiques en els mots atribuïts a VĒRIA, i les duplicats semàntiques (sobretot en els mots italians), fan creure que hi hagué en romànic formes de VĒRIA pertorbades en llur evolució per la influència d'aquests parònims pre-romans; i potser, en algunes, un veritable encreuament.

DERIV.: *Viratam* 'collecció de trets o vires': «bombardes, çarabatanes, pólvores e *viratam*, com siam certs lo dit castell afretur de les dites coses», c. 1462 (*CoDoACA* xxii, 121, i altres 3 de la mateixa data, dos en *DAG.* i un amb mala grafia *viretam* en *AlcM*). *Virater* 'el qui feia vires i viratons': «Los --- Consellers empraren En P. Staper que ajudàs a la obra ---» Bna. 1439 (*Ardits* i, 394).

Virató 'vira més petita, sageta' [1331, Antoni de Capmany, *Memorias Com. Ci. de Bna.* II, 412]; «lo patró, de si mateix, deu fer açò: primerament deu fer regonèxer los ballestes qui són en les galees, si han bones ballestes e bones cordes e bons *viratons* e altres bones armes» 1354 (Capmany II, 70); «que tot mariner o ballester de nau --- qui prenga loguer de nau, sia tengut de metre armes, ço és a saber, bones cuyraces, gorgera --- e coltell e bones dues ballestes e un croch e 200 passadors o *viratons*», *Consolat* (ed. Moliné, p. 202); «foren nafrats per la gran multitud dels *viratons*, qui volaven pertot, e encara los trabucs qui traïen», *Cròn. del Cerimoniós* (Pag., p. 352, § 23.89); «cada almoyna --- és *virató* que fèr al diable», StV-centF, *Quar.*, 131.67; «acostant-se la unã galera a la altra, per les primers saluts, una ruxada de *viratons* tramateren», *Curial* (NCL III, 24).

Virar 'posar vires a la sabata'; *desvirar*; *esvirar*; *revira*. *Virat* 'que té una vira entorn': «calsons de cuyro ros, sabates folrades, y al coll, a més de la manta *virada* de blau, un sarró de tela crua», MrnVayreda